

Motion till riksdagen 2025/26:2797

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

Energipolitik för mer och förnybar el till rimliga priser

Innehåll

1	Förslag till riksdagsbeslut	2
2	Inledning	4
3	Inför Sverigepriser på el	6
4	Gynna svensk förnybar energiproduktion	8
4.1	Planeringsmål	9
4.2	Utländska investerares inteckningar i svensk elproduktion	10
4.3	Svensk biogas- och biodrivmedelsproduktion	11
5	Vindkraft	12
5.1	Vindkraftens närområdesersättning	13
5.2	Det kommunala vetot mot vindkraft	14
5.3	Anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft	15
5.4	Underlätta byggandet av havsbaserad vindkraft	15
5.5	En ny kabel till Gotland	16
6	Förnybar vätgas	17
6.1	Investeringar i förnybar vätgasproduktion	18
6.2	Energilagring i vätgas	19
6.3	Kritiska mineraler	19

7	Vattenkraft	20
7.1	Ersättning till berörda kommuner och regioner	21
8	Solenergi	21
8.1	Skapa nationella planeringsmål	22
8.2	Energigemenskaper	23
9	Kraftnät	23
9.1	Gemensamt ägande för gemensam nytta	24
9.2	Öka överföringskapaciteten mellan norra och södra Sverige	24
10	Energieffektivisering	25

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med förslag på implementering av modellen för Sverigepriser på el och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör deklarerat för EU att den avser att införa Sverigepriser på el och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en samrådsprocess, i enlighet med det som anförs ovan, med övriga EU-länder i syfte att implementera Sverigepriser på el och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med siffersatta delmål med dithörande uppföljningar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en elkriskommission i syfte att utreda osäkerheten i elförsörjningen med anledning av hur utländska investerars inteckningar i elproduktionen påverkar det svenska elsystemet och framtida planer på omställningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ytterligare styrmedel för att öka den inhemska produktionen av biogas och biodrivmedel och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör återkomma med lagförslag om en lagstadgad, obligatorisk produktionsbaserad ekonomisk ersättning för vindkraft där en andel går till den kommun där vindkraft byggs, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att det kommunala vetot blir mer rättssäkert och att avstyrkan måste motiveras av sakliga skäl och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Forsvarsmakten att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur vätgasproduktion, energilagring i vätgas och distribution av vätgas kan organiseras för bästa möjliga samhälls- och klimatnytta i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag på långsiktig finansiering av forskning och innovation om vätgas och dess användning i olika samhällssektorer och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur staten kan ge stöd till eller finansiera vätgasinvesteringar i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för att vätgasproduktionen inom EU ska vara förnybar och att EU-stöd endast ska gå till förnybar produktion och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Vattenfall i uppdrag att utveckla energilagring i vätgas i samband med investeringar i förnybar energi och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag på hur en större del av vattenkraftens vinster ska komma de berörda kommunerna till del och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör inrätta nationella planeringsmål för solel och solvärme och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag för att underlätta att bilda och bedriva energigemenskaper och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdra åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med en nationell plan för energibesparing och energieffektivisering och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Klimatkrisen är akut och det behövs ett systemskifte för att snabbt ställa om Sverige och minska utsläppen. För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver vi elektrifiera delar av samhället. När fordonsflottan ska ställas om från fossilberoende till i huvudsak el, samtidigt som tåginfrastrukturen byggs ut och industrins tillverkningsprocesser skiftar till fossilfritt, kommer tillgången till el att behöva öka betydligt; i vissa scenarier förutspås användningen öka mångdubbelt gentemot i dag. Sannolikt innebär denna process den största utbyggnaden av produktion och distribution av el i modern tid i Sverige. Vänsterpartiet tar ansvar för att det ska finnas el till elektrifieringen av både industrin och transportsektorn. Det är centralt för att pressa ned utsläppen.

Elmarknaden har de senaste åren präglats av höga priser. Det är av hög prioritet att skydda svensk industri, svenska hushåll, civilsamhället och mindre företag från effekterna av detta. För klimatomställningens skull och för att vi fortsatt ska vara skyddade från rusande energipriser, har Vänsterpartiet som mål ett samhälle med 100 procent förnybar energiförsörjning senast 2040. Genom att satsa på

energieffektivisering och förnybar energi som vind-, sol-, bio- och geoenergi skapar vi ett ekologiskt hållbart samhälle.

Sedan 2022 har Vänsterpartiet presenterat historiskt stora satsningar på området förnybar energiproduktion och elnätutbyggnad för att klara Sveriges klimatmål utan att hushåll och företag ska tvingas betala notan. Det innebär bl.a. massiva investeringar i förnybar elproduktion samtidigt som stora investeringar görs i transmissionsnäten, med andra ord i överföringen av el från norra till södra Sverige. Det är i högsta grad i samhällets intresse att infrastrukturen för el är väl utbyggd och tillförlitlig.

Vänsterpartiet satsar på stamnäten och förnybar elproduktion för att undvika att hushåll och företag får bära kostnaden för klimatomställningen via höjda avgifter.

Den högerkonservativa regeringen har tillsammans med Sverigedemokraternas stöd ändrat det energipolitiska målet från 100 procent förnybart till 100 procent ”fossilfritt” och därmed ändrat inriktningen för hela energipolitiken. Regeringens väg för att uppnå Sveriges klimatmål är elektrifiering som ska möjliggöras genom kärnkraft.

Regeringen försöker bluffa igenom enorma åtaganden för skattebetalarna för att bygga kärnkraft. Tidöpartierna föreslår en satsning på enbart ny och dyr elproduktion som är designad för att bara gynna kraftbolagen. Modellen för hur byggandet av kärnkraft ska finansieras innebär kort och gott att hushåll, företag och stat bär risker och kostnader, medan kraftbolag garanteras vinster. Det sker bl.a. genom en prisgaranti för elen, där kraftbolagen föreslås garanteras ett elpris på 80 öre/kWh under 40 år. Regeringen har dock signalerat att det inte är säkert att den nivån räcker, i slutändan kan garantipriset således landa på mer än 80 öre/kWh. Går elpriset under garantiprisnivån står staten för mellanskillnaden till bolagen, vilket betalas genom en ny skatt på elkunderna.

Regeringen lyckas också med konststycket att hävda att man vill skapa teknikneutralitet mellan kraftslagen samtidigt som man lovar ca 400 miljarder kronor i kreditgarantier till kärnkraftsbolagen. Utöver det har regeringen gett kärnkraften snabbspår för tillstånd samtidigt som statliga företaget Vattenfall fått direktiv att bygga nya reaktorer.

Kärnkraft verkar vara lösningen på alla utmaningar inom energiområdet om man ska tro regeringen. Förutom att det är dyrt så tar utbyggnaden av kärnkraft väldigt lång tid. Regeringen anger till exempel i skr. 2024/25:66 Sveriges genomförande av Agenda 2030, att ny kärnkraft motsvarande minst två storskaliga reaktorer ”bör kunna finnas på plats senast 2035”. Allt bra som regeringen menar ska komma av kärnkraften ligger

således relativt långt fram i tiden. Samtidigt är behoven av satsningar på området för att gynna omställningen mycket stora redan i dag.

Det ensidiga fokuset på kärnkraft hotar också den stora investeringsvilja som finns i såväl land- som havsbaserad vindkraft. Utbyggnad av kärnkraft skapar en inlåsning i ett icke-förnybart energislag för många decennier framöver. Vänsterpartiet anser att regeringens energipolitik är fylld av symbolfrågor men innehåller mycket lite som faktiskt stärker Sveriges energiberedskap och möjlighet att möta det ökande behovet av elektrifiering.

Sverige behöver en stabil och förutsägbar elmarknad, energiproduktion och eldistribution för att klara klimatomställningen och elektrifieringen av industrin och transportsektorn. I den här motionen beskriver vi hur vi vill åstadkomma det.

3 Inför Sverigepriser på el

En kris för energisystemet pågår i Europa. Den ryska invasionen av Ukraina med efterföljande energikrigföring från ryskt håll bidrar till att normala leveranskedjor för gas har störts, vilket påverkar hela energimarknaden i Europa. Där är fossilberoendet fortsatt stort. Den strategi många länder inom EU valt är i hög utsträckning att växla från kol till rysk fossilbaserad gas, den energiform som nu orsakar en kostnadschock för europeiska hushåll och företag när Ryssland strypt tillgången. Skenande elpriser i Europa är alltså resultatet av EU-ländernas misslyckande att ställa om till fossilfria alternativ.

I Sverige ser situationen emellertid helt annorlunda ut. Som Europas största exportör av el är det svenska energisystemet att betrakta som robust. Produktionsnivåerna från svensk vattenkraft, kärnkraft och vindkraft är intakta och produktionskostnaderna har inte ökat nämnvärt de senaste åren. Ändå drabbas svenska familjer och industrier mycket hårt av den pågående situationen på kontinenten. Vänsterpartiet har under lång tid påtalat riskerna med den prissättningsmodell som låter kontinentala priser på el smitta den svenska marknaden. De senaste åren har vi bevittnat konsekvenserna av precis det. Anledningen är att den svenska exporten av el är prissättande även för den inhemska marknaden, eftersom exportpriset avgör elpriset även för svenska hushåll och industrier. Denna anomali är ett systemfel som bidrar till prishöjningar brett över hela energimarknaden. Det är också detta förhållande som behöver ändras. Genom införandet av Sverigepriser, en modell för att separera den inhemska marknaden från

exportmarknaden, kan vi normalisera priserna i Sverige samtidigt som vi solidariskt tillgängliggör normala volymer el för export till våra grannländer. Det skulle betyda att vi först prissätter den el vi konsumerar inhemskt och sedan exporterar överskottet till gällande europeiska priser. Modellen innebär att Sveriges fyra elprisområden kvarstår, för att inte äventyra industrins tillit till den billigare elen i norra Sverige, men separeras från den el som går på export. Den exporterade elen blir i praktiken ett femte elprisområde, ”elprisområde utland”, och inbegriper den el som är tillgänglig för export. Det skulle stabilisera det svenska elpriset kring ungefär 40 öre per kilowattimme. Det drabbar inte övriga Europa, som kan fortsätta importera el till samma pris som annars skulle gälla.

Prisuppgångarna utgör ett hot mot hushållens privatekonomi och industrins möjlighet att upprätthålla produktionen. Detta behöver även ses i ljuset av de kraftigt ökade matpriserna m.m. som sammantaget drabbar hushållen mycket hårt. Vänsterpartiet vill skydda de svenska elkonsumenterna från höga elpriser genom att åtgärda grundproblemet, nämligen den dysfunktionella prissättningsmodellen. Till skillnad från förslag om kompensation till konsumenterna innebär förslaget om Sverigepriser på el att prisbilden stabiliseras permanent. Det skulle skänka efterlängtd planerbarhet för såväl hushållen som industrin.

Konsekvenserna av fortsatt passivitet på energiområdet är ökad arbetslöshet och ekonomisk utsatthet, och efterverkningarna för hela det finansiella systemet är svåröverblickbara. Regeringen bör skyndsamt återkomma med förslag på implementering av modellen för Sverigepriser på el. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nu behöver regeringen agera på två sätt inom EU för att säkerställa en tryggad elmarknad i Sverige. Regeringen behöver dels deklarerat att Sverige har för avsikt att skyndsamt implementera Sverigepriser på den svenska elmarknaden, dels initiera en samrådsprocess med övriga EU-länder i allmänhet och våra grannländer i synnerhet för att klargöra tekniska aspekter, en utbyggd elproduktion, tidsplan och andra delar av den skyndsamma implementeringen. Regeringen bör skyndsamt deklarerat till EU att den avser att införa Sverigepriser på el. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör initiera en samrådsprocess, i enlighet med det som anförts ovan, med övriga EU-länder i syfte att implementera Sverigepriser på el. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Gynna svensk förnybar energiproduktion

2017 antog en bred majoritet i Sveriges riksdag ett klimatpolitiskt ramverk, utformat för att klara politiska förändringar. Ramverket består av en klimatlag, klimatmål och ett klimatpolitiskt råd. Syftet med ramverket är att skapa en tydlig och sammanhängande klimatpolitik för att säkerställa långsiktiga förutsättningar för näringsliv och samhälle att genomföra den omställning som krävs för att Sverige ska nå sina klimatmål. Det är en nyckelkomponent för att leva upp till Parisavtalets mål.

Det långsiktiga nationella klimatpolitiska målet innebär att Sverige inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären 2045, för att därefter uppnå negativa utsläpp. Vänsterpartiet vill att målet ska nås redan 2035. För vidare läsning och förslag, se t.ex. vår motion (2023/24:2815) med anledning av skr. 2023/24:59 Regeringens klimathandlingsplan – hela vägen till nettonoll.

För att åstadkomma en snabb och omfattande klimatomställning behöver vi elektrifiera delar av samhället. När fordonsflottan ska ställas om från fossilberoende till i huvudsak el, samtidigt som tåginfrastrukturen byggs ut och industrins tillverkningsprocesser skiftar till fossilfritt, kommer tillgången på el behöva öka betydligt; i vissa scenarion förutspås användningen öka mångdubbelt gentemot i dag. Sannolikt innebär denna process den största utbyggnaden av produktion och distribution av el i modern tid i Sverige.

Till skillnad från många andra länder är Sverige inte särskilt beroende av fossila energislag för att producera el. Tack vare vår vattenkraft och kärnkraft, men även i växande utsträckning vindkraft, kan vi producera fossilfri el till hushåll och företag. Sverige måste värna fossiloberoendet och bygga ut den förnyelsebara produktionen för att klara klimatomställningen.

Det energislag som har störst möjlighet till snabb utbyggnad och med genomgående goda ekonomiska kalkyler är vindkraften. Såväl havsbaserad som landbaserad vindkraft har god potential att bidra till klimatomställningen. En kraftig utbyggnad av havsbaserad vindkraft tillsammans med en väsentligt mer utvecklad vätgasproduktion och vätgaslagringskapacitet, för att på så sätt jämna ut toppar och dalar i elförsörjningen under året, är en förutsättning för att klara elförsörjningen framöver. Samtidigt som kärnkraften förutsätter allt större investeringar för att kunna fortsätta drivas så sjunker investeringskostnaderna för vindkraft och solkraft. Vänsterpartiet vidhåller att en varsam avveckling av kärnkraften behöver mötas av en gedigen utbyggnad av förnybara energislag.

Tyvärr ser utvecklingen ut att gå åt motsatt håll. Regeringen satsar på att bygga ut kärnkraften i stället för att avveckla den. Trots att alla utredningar och kalkyler visar att det är dyrt, komplicerat och riskfyllt. Dessutom med en tidsrymd som inte löser de akuta energibehoven här och nu. Det är uppenbart att det har gått prestige i frågan. Regeringen ska få fram ny kärnkraft oavsett kostnad eller nytta. Tänk om de enorma summor som regeringen vill investera i kärnkraft hade satsats på utveckling och utbyggnad av förnybar energi och energieffektivisering.

I motsats till regeringen har Vänsterpartiet presenterat historiska satsningar på såväl förnybar energiproduktion som investeringar i elnätet och energieffektivisering. Satsningarna på förnybar energiproduktion omfattar 50 miljarder kronor till investeringar i lokal förnybar elproduktion på 10 år, till ett konkurrenskraftigt elpris, med kravet att det ska vara till gagn för svenska hushåll och svensk industri. Det omfattar investeringar till såväl lokal förnybar elproduktion som överföringskapacitetsutbyggnad till lokal- och regionalnät samt anslutningsnoder till transmissionsnät.

Vänsterpartiet vill också göra omfattande investeringar i överföringskapaciteten, främst mellan norra och södra Sverige. De 50 miljarder kronor som fördelas över en 10 årsperiod innefattar också satsningar på stamnäten för att undvika att hushåll och företag får bära kostnaden via höjda avgifter och elpriser. Den bristande elnätskapaciteten gör att det råder effektbrist på flera håll i landet. Därför behöver överföringskapaciteten snabbt byggas ut. Det görs bäst i offentlig regi. Vi är kritiska till den marknadsstyrda prissättningen av elen som gör att priset är väldigt oförutsägbart. Sedan avregleringen av elmarknaden och elnätet på 1990-talet har priserna stigit kraftigt och skillnaderna är stora mellan olika delar av landet.

Våra budgetsatsningar på dessa områden presenteras närmare i detalj här samt samlat i vår motion Utgiftsområde 21 Energi (mot. 2025/26:V367) samt för satsningar för energieffektivisering av bostäder i vår motion för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik (mot. 2025/26:V543).

4.1 Planeringsmål

I regeringens proposition 2023/24:105 Energipolitikens långsiktiga inriktning gör regeringen bedömningen att Sverige behöver 300 TWh till år 2045. Däremellan ska det finnas regionala kontrollstationer, som de benämner det. Dessa kontrollstationer ska

med femårsintervall – 2030, 2035, 2040, 2045 – tydliggöra behovet av el i olika geografiska områden.

Vänsterpartiet anser, till skillnad från regeringen, att det behövs tydliga, siffersatta delmål: 12 TWh per år och med täta uppföljningar, gärna oftare än vart femte år och minst 70 TWh till 2030 är Vänsterpartiets ingång. Sverige behöver mer el till rimliga priser i närtid och förutsägbar tillgång till TWh. Annars riskerar vi att industrin – både inhemsk och utländsk – drar sig för att investera i den gröna omställningen. Att enbart ha siktet inställt på 2045 riskerar att medföra att viktiga investeringar och elnätsinsatser som måste göras nu skjuts på framtiden. För att industrin ska våga satsa på omställningen behöver företagen veta att det finns tillgång till fossilfri och billig el redan 2030. Regeringen bör återkomma med siffersatta delmål enligt ovan med dithörande uppföljningar. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Utländska investerares inteckningar i svensk elproduktion

Samtidigt som oron stiger för en brist på förnybar el säljs kraften från stora vindkraftsparker i norr till utländska företag på långtidskontrakt. Flera exempel på detta fenomen finns:

- Vindkraftsparken i Maevaara i Tornedalen ägs av ett tyskt försäkringsbolag och har ett avtal om att leverera el i 10 år till Google i Finland.
- Norsk Hydro köper el från Markbygden Ett till 2039.
- Elen från Önusberget har tecknats av e-handelsjätten Amazon och norska Agder Energi.

Företagen tecknar långsiktiga leveransavtal med företag i andra länder och är en del av hur energimarknaden fungerar. På ett mer generellt plan finns det en målkonflikt mellan energimarknad och säkerhetspolitik. Just ägarskap av samhällsviktig verksamhet är en fråga som diskuterats ganska mycket i olika nationella processer samt inom EU under senare år. Vänsterpartiet menar att just in-teckningen av framtida elproduktion till företag i andra länder är en fråga som bör genomlysas både med anledning av det säkerhetspolitiska läget och utifrån det inhemska framtida behovet av el till omställningen.

I december 2023 trädde lag (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar i kraft, som bl.a. syftar till att förhindra utländska investerares strategiska förvärv av företag vars verksamhet, information eller teknik har betydelse

för Sveriges säkerhet eller för allmän ordning eller allmän säkerhet i Sverige. Till det kan egendom eller anläggningar av betydelse för det svenska energiförsörjningssystemet räknas.

Oaktat detta finns det redan som ovan angivits en rad avtal som sträcker sig under många år framåt och som inte träffas av den nya lagstiftningen.

Regeringen bör tillsätta en elkriskommission i syfte att utreda osäkerheten i elförsörjningen med anledning av hur utländska investerares in-teckningar i elproduktionen påverkar det svenska elsystemet och framtida planer på omställningen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Svensk biogas- och biodrivmedelsproduktion

Utsläppen behöver minska betydligt snabbare än vad som sker för närvarande i Sverige.

De statliga investeringsstöden behöver öka för att åstadkomma de systemskiften som krävs för att nå klimatmålen. För ny teknik behöver marknaden statliga insatser i form av riskdelning och finansiering för att investera i de fossilfria lösningarna. Inte minst inom transportsektorn finns ett stort investeringsbehov i fossilfria lösningar för att ha en chans att nå transportsektorns klimatmål till 2030.

Vänsterpartiet föreslår därför ett ökat riktat stöd till klimatinvesteringar jämfört med regeringens föreslagna nivåer, utöver det som ryms inom Klimatklivet, för att stödja medfinansiering med denna inriktning. Genom investeringsstöd för utbyggnad av biogas och andra hållbara drivmedel stärker vi våra inhemska möjligheter att bidra till produktionen av biodrivmedel av inhemska råvaror i Sverige och därmed uppnå högre grad av nationell självförsörjning av fossilfria drivmedel. Produktionen av drivmedel ska ske på ett sätt som inte minskar naturliga kolsänkor eller äventyrar den biologiska mångfalden. Våra budgetsatsningar på detta område presenteras närmare i vår motion för utgiftsområde 20 Allmän miljö- och naturvård (mot. 2025/26:V583).

Bioekonomiutredningen som lämnade sitt slutbetänkande i december 2023 hade i uppdrag att föreslå åtgärder som främjar en effektiv produktion av flytande biodrivmedel baserat på inhemska råvaror i Sverige, inklusive förslag till långsiktigt produktionsstöd för ökad produktion av flytande hållbara förnybara drivmedel. Förslagen har väckt viss kritik hos remissinstanserna och bl.a. lyfter Energimyndigheten att det föreslagna styrmedlet om intäktsgarantier endast garanterar att själva produktionen sker i Sverige. Myndigheten menar att andelen svensk råvara, respektive

graden av svensk användning av produktionen, är av hög betydelse för styrmedlets konsekvenser och samhällsnytta.

Regeringen bör återkomma med ytterligare styrmedel för att öka den inhemska produktionen av biogas och biodrivmedel baserat på inhemska råvaror. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Vindkraft

Sverige har goda förutsättningar för vindkraft, inte minst eftersom vi har en lång kust där vindarna är starka. Vindkraften har vuxit kraftigt de senaste åren och producerade drygt 41 TWh el 2024, vilket är den högsta årsproduktionen någonsin och motsvarar ca 25 procent av Sveriges totala elproduktion. Vindkraften byggs ut snabbt över hela världen. I våra närliggande grannländer Tyskland och Danmark producerar vindkraften mer i procent än Sverige, vilket visar på tillväxtpotentialen och att det är fullt realistiskt även för Sverige att bygga ut vindkraften i en mycket högre takt än i dag.

Trots att det finns en stor potential för havsbaserad vindkraft i Sverige har byggandet ännu inte tagit fart. Sverige ligger långt efter andra länder med liknande förutsättningar. Förutom de uppenbara klimatvinsterna ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. En utbyggd havsbaserad vindkraft i södra Sverige skulle också minska belastningen på överföringskapaciteten från de norra till de södra delarna av landet.

Vänsterpartiet vill se en ny, systematisk och effektiv modell, som skulle innebära ett slut på marknadskaoset när det gäller utbyggnaden av svensk havsvind.

Energimyndigheten bör få i uppdrag att peka ut lämpliga områden för utbyggnad och arrangera auktioner. Företagen får sedan ge bud på den lägsta möjliga subventionen. Regeringen bör utlysa minst 3 GW om året från 2026 till 2035 genom ett sådant auktionsförfarande, samlat 30 GW på tio år. Detta ska ske i kombination med ett stopp för utbyggnaden av elkablar till Europa. För att få kontroll över priserna måste vi ta tillbaka kontrollen över den svenska elmarknaden. Offentliga investeringar i svensk elproduktion riskerar annars att i praktiken bli subventioner till grannländernas bristfälliga insatser.

Vänsterpartiet förslår om Sverigepriser på el, där de svenska elpriserna frikopplas från de höga exportpriserna, innebär att vi får betydligt lägre elpriser för hushållen och snabbar på klimatomställningen. Samtidigt kan vi fortsätta exportera el som i dag.

Ett robust och motståndskraftigt samhälle kräver att det offentliga har kontroll över samhällsviktig verksamhet. Genom ett statligt bolag som tillför eget kapital kan staten säkerställa sin ägarandel i kommande havsvindsprojekt. Vi menar att 25 procent, strax över vad som gäller i Danmark, är rimligt. Vi avsätter därför som utgångspunkt 50 miljarder kronor över en tioårsperiod. Det är väl investerade pengar, både statsfinansiellt och klimatmässigt.

En kraftig utbyggnad av både land- och havsbaserad vindkraft i hela landet är det snabbaste sättet att bygga ut Sveriges elproduktion. Behovet av nyetablering av vindkraft är mycket stort samtidigt som det ofta möter ett lokalt motstånd. Vindkraften väcker många känslor för och emot samtidigt som den är vår stora möjlighet att producera stora mängder ren energi.

Det behövs bättre incitament för utbyggnad av vindkraft, både land- och havsbaserad, genom att den kommun och de boende i närområdet där vindkraften ska byggas gynnas. Vänsterpartiet har länge förordat en produktionsbaserad ersättning där vindkraftsföretagen står för att återföra en del av vinsten till de människor som påverkas av utbyggnaden av vindkraft. Det skulle dels öka acceptansen och dels innebära en mer rättvis fördelning, där de delar av landet som står för en stor del av energiförsörjningen också i högre utsträckning gynnas av detta.

5.1 Vindkraftens närområdesersättning

På vattenkraftssidan finns en närområdesersättning, även kallad bygdepeng, som utgår till vattenkraftskommuner och som används till upprustning av lokaler m.m. Denna ersättning regleras i en förordning. På vindkraftssidan har en närområdesersättning uppstått som ett krav från olika kommuner, men den är inte obligatorisk, summan är förhandlingsbar och många bolag som gått med på att betala fullföljer inte uppdraget över tid, vilket gör att den lämnar mer att önska.

I dag är det Sveriges lands- och glesbygd som håller uppe Sveriges vindkraft. Dessa borde få en skälig ersättning för detta. Vänsterpartiet menar att den s.k. bygdepengen, eller närområdesersättningen, måste utvecklas. Närområdesersättningens problem i dag är att den är frivillig och förhandlingsbar och endast går till närområdet genom organisationer (ofta byalag) och inte till hela kommunen.

Vänsterpartiet vill öka acceptansen för vindkraft genom att lagstifta om en produktionsbaserad ekonomisk ersättning som går till de lokalsamhällen där vindkraft byggs. Det behövs bättre incitament för utbyggnad av vindkraft, både land- och

havsbaserad, genom att gynna den kommun och de boende i närområdet där vindkraften ska byggas.

Vänsterpartiet menar därför att det i närtid behövs snabba åtgärder för att skapa bättre incitament för kommuner som säger ja till etablering av vindkraft. För att möjliggöra en snabb utbyggnad av vindkraft där de som berörs även får ekonomisk kompensation behöver ett förslag skyndsamt läggas till riksdagen. Ett sätt är att lagstifta om en vindkraftspeng där en del av varje producerad kWh vid vindkraftsetablering går till den kommun där vindkraften byggs. Vänsterpartiet föreslår därför att regeringen skyndsamt bör utforma ett förslag om en lagstadgad vindkraftspeng där en andel av varje producerad kWh av vindkraften gynnar både kommunen och de boende i närområdet där vindkraften etableras.

Regeringen bör skyndsamt återkomma med lagförslag om en lagstadgad, obligatorisk produktionsbaserad ekonomisk ersättning för vindkraft där en andel går till den kommun där vindkraft byggs. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.2 Det kommunala vetot mot vindkraft

Kommunerna har i dag i praktiken vetorätt mot vindkraft. Detta genom att en kommun som är negativt inställd till vindkraft helt enkelt kan låta bli att ta upp sådana ärenden och därmed helt bromsa utbyggnaden.

Formerna för kommunernas inflytande på vindkraftssidan måste därför förändras, och kravet på tillstyrkande bör tas bort. Kommunerna bör dock på ett tidigt stadium involveras och vara med i processen. Det är även viktigt att upprätthålla höga krav på en rättssäker prövning med hänsyn till människors hälsa och miljön. När det kommunala vetot används är det även viktigt att det tydligt motiveras varför kommunen avstyrker utbyggnad av vindkraft. I dag är det inte sällan så att användandet av vetot är känslomässigt eller politiskt grundat.

Kommunernas åsikt ska väga tungt, men i ett läge där Sverige på energiområdet ska gå från fossil energi och kärnkraftsenergi till förnybar energi behöver det kommunala vetot fungera på ett mer förutsägbart och rättssäkert sätt jämfört med vad det gör idag. Regeringen bör återkomma med ett förslag som innebär att det kommunala vetot blir mer rättssäkert och att avstyrkan måste motiveras av sakliga skäl. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.3 Anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft

Trots att det finns en stor potential för havsbaserad vindkraft i Sverige har byggandet av sådan först på senare börjat ta fart. Den havsbaserade vindkraften finns främst i dag i södra Sverige. Förutom de uppenbara klimatvinsterna ger havsbaserad vindkraft dessutom fler jobb i Sverige, eftersom mycket arbete måste utföras på plats. En utbyggd havsbaserad vindkraft i södra Sverige skulle också minska belastningen på överföringskapaciteten från de norra till de södra delarna av landet.

Även om både bygg- och driftskostnaderna är höga för havsbaserad vindkraft är årsproduktionen betydligt högre. En stor del av kostnaden kan härledas till nätanslutningen. Energikommissionen liksom den energipolitiska överenskommelsen menar att anslutningsavgifterna till stamnätet för havsbaserad vindkraft bör slopas. Vänsterpartiet är positivt till detta, även om det krävs ytterligare åtgärder för att främja verksamheten.

Anslutningsavgiften är kostnaden för att dra elen från vindkraftverkens kraftstation och sammankoppla den med det gemensamma elnätet. I dag står elproducenterna för den kostnaden, men ett annat alternativ är att Svenska kraftnät står för kostnaden. Detta skulle öka möjligheterna till investeringar och vara en tydlig satsning mot mer havsbaserad vindkraft.

Den högerkonservativa regeringen har dessvärre i Tidöavtalet preciserat att den inte avser att avskaffa anslutningsavgiften för den havsbaserade vindkraften, vilket är ett hinder mot snabb utbyggnad av fossilfri elproduktion. Därmed försvåras och fördröjs elektrifieringen av såväl transport- som industrisektorn genom minskad elproduktion och de klimatpolitiska målen blir svårare att nå.

Vänsterpartiet vill att anslutningsavgiften för havsbaserad vindkraft avskaffas. I september i år väntas regeringen presentera en proposition med den preliminära titeln Regelverket för framtidens el- och gasnät. Propositionen ska bl.a. beröra frågan om anslutningsavgifterna. Vänsterpartiet inväntar därför denna proposition och återkommer med eventuella förslag på området i samband med hanteringen av propositionen.

5.4 Underlätta byggandet av havsbaserad vindkraft

I dag kan Försvarsmakten sätta stopp för planerade byggen av såväl havs- som landbaserad vindkraft om man upplever att de inkräktar på vad man använder som militärt övningsområde. Genom en s.k. hinderremiss ger Försvarsmakten redan tidigt i processen för nya vindkraftsprojekt ett preliminärt yttrande. Det tidiga ställning

tagandet genom hinderremisser är oerhört betydelsefullt för om vindkraftsaktörer ska våga ta risken att gå vidare med formella tillståndsansökningar och är en av de första aktiviteterna inför en tillståndsansökan inför utbyggnad av snabbt byggd förnybar energi, som industrin ropar efter. Ett exempel är vindkraftsparken Blekinge Offshore i Hanöbukten.

Vänsterpartiet menar att det måste vara fullt möjligt att både bygga ut den havsbaserade vindkraften där förutsättningarna är som bäst och ge Försvarmakten rimliga förutsättningar för övningsverksamhet. När sådana här knutar uppstår där en myndighet helt kan sätta stopp för en viktig utbyggnad av förnybar energi måste regeringen ta ansvar för att hitta en framåtsyftande lösning.

Regeringen bör uppdra åt Försvarmakten att återkomma med ett underlag för hur övningsverksamheten kan organiseras utan att utgöra ett hinder för byggandet av havsbaserad vindkraft på lång sikt. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5.5 En ny kabel till Gotland

För att klara övergången till en helt förnybar energiproduktion måste produktionen i södra Sverige öka. Det finns i dag en underproduktion i södra Sverige och en överföringsproblematik från norra Sverige som sätter stopp för omläggning av energisystem. En viktig del i att avhjälpa detta är att använda de resurser som finns vid och runt Gotland. I dag är det inte möjligt att bygga ut vindkraften där då kablarna som ligger till stamnätet inte klarar en större produktion.

Cementa, en av Sveriges i dag största utsläppare, har sitt säte på Gotland. Byggandet av Gotlandskabeln möjliggör för Cementa att ställa om till eldrift. Detta skulle vara ett viktigt steg i att minska utsläppen från svensk industri. Cementa menar att för att lyckas med en ekonomiskt genomförbar omställning till en elektrifierad cementtillverkning integrerat i ett starkt fossilfritt kraftnät kommer stora ansträngningar av företag, myndigheter och samhälle att krävas. Gotlandskabeln är en del i det arbetet.

Redan 2009 beslutades det om att en tredje kabel skulle byggas, men det stoppades senare av Svenska kraftnät då man ansåg att det blev för dyrt. Vänsterpartiet har länge drivit på för att detta arbete måste upptas och slutföras. Vänsterpartiet välkomnar därför att Svenska kraftnät nu bygger ut stamnätet med två 220 kV växelströmskablar till Gotland och som beräknas vara klar och i drift 2030. Den nya elförbindelsen möjliggör dessutom en framtida utbyggnad av sol- och vindkraft.

6 Förnybar vätgas

Vårt samhälle står inför en gigantisk omställning när energisystemet ställs om till förnybar elproduktion. Elbehovet väntas öka kraftigt när olika samhällssektorer, t.ex. industrier och transporter, elektrifieras. Eftersom produktionen av förnybar energi är väderberoende kommer det i framtiden att finnas stora behov av energilagring för att uppnå en bra effektbalans. Energilagring är fortfarande en utmaning och där kommer vätgas att spela en viktig roll i framtiden. Med andra ord: att skapa förutsättningar för ökad användning av vätgas och elektrobränslen är att skapa förutsättningar för omställningen till ett fossilfritt samhälle. Vätgasen har således en nyckelroll för att Sverige ska uppnå antagna EU-mål och nationella mål till 2030.

Vätgas har en rad olika användningsområden. Den används i dag storskaligt bl.a. inom kemiindustrin. Den kan också användas t.ex. i tillverkning av förnybara elektrobränslen och fossilfri mineralgödsel. Det mest omtalade användningsområdet i dag är tillverkningen av fossilfritt stål som blir en viktig exportvara i framtiden.

Vätgas är i sig inte lika med förnybar energi. Vätgas kan framställas med både fossil och fossilfri energi. I dagsläget är den globala vätgasproduktionen mest fossil. Den förnybara vätgasen kan framställas antingen från reformering av biomassa eller biogas eller genom elektrolys som separerar väte ur vatten med hjälp av förnybar el. Det är det senare som är det intressanta för ett förnybart energisystem. Vätgas kan t.ex. produceras när det blåser mycket, elproduktionen är större än behovet och elpriset lågt. Energin kan sedan lagras i vätgas och användas i bränsleceller som förvandlar den till el när det blåser mindre, elproduktionen är lägre än behovet och elpriset högt.

Bränsleceller kan t.ex. användas i elfordon i stället för batterier. Där är potentialen störst inom tunga transporter. Nackdelen med vätgasfordon är de stora energiförluster som omvandlingen av el till vätgas och tillbaka till el innebär.

Både vätgasens framställning och användning förutsätter att det finns relevant infrastruktur. För framställning är det viktigt att planera in vätgasframställning i samband med investeringar i förnybar energiproduktion, och lagringskapacitet är viktig att säkerställa när vätgasframställning planeras. För att använda bränslecellsdrivna fordon krävs ett nätverk av vätgasstationer.

Systemperspektivet är viktigt vid utveckling av vätgasbaserade lösningar. Till exempel vid vätgasframställning med elektrolys frigörs värmeenergi som med rätt system kan användas i uppvärmning av närliggande fastigheter eller i kommunalt

fjärrvärmenät. Smart planering där olika aktörer samverkar behövs för att kunna utnyttja de synergieffekter som ett förnybart energisystem med vätgas kan erbjuda.

6.1 Investeringar i förnybar vätgasproduktion

Det pågår ett intensivt strategi- och utvecklingsarbete kring vätgas. Fossilfritt Sverige har tagit fram en vätgasstrategi utifrån de berörda branschernas utgångspunkter. Därtill har Energimyndigheten tagit fram en nationell vätgasstrategi som rapporterades i november 2021. Vänsterpartiet välkomnar detta viktiga arbete, men anser att mer behöver till. Fortfarande återstår flera hinder för att förnybar vätgas ska kunna produceras, lagras, transporteras, distribueras och användas i en omfattning som krävs för att omställningen ska bli av. Dessa hinder behöver nu undanröjas. Efter att Italien invigde sin vätgasstrategi i juni 2024 är Sverige bland de absolut sista i EU som ännu inte har en sammanhängande, politiskt beslutad strategi för vätgasens roll i omställningen till ett hållbart samhälle.

Vänsterpartiet vill att utbyggnaden av vätgasproduktion sker på ett sätt som är bra för hela samhället och att det offentliga tar ansvar för systemperspektivet.

Vätgasinvesteringarna bör stimuleras där de behövs mest och inte endast där marknaden ser största möjligheter till vinstmaximering. Ansvarsfördelningen kring vätgas mellan olika myndigheter bör förtydligas och det är välkommet med forskning på området som tydliggör vad som ger samhälls- och klimatnytta. Vätgassatsningarna bör gynna hela landet.

Regeringen bör återkomma med förslag på hur vätgasproduktion, energilagring i vätgas och distribution av vätgas kan organiseras för bästa möjliga samhälls- och klimatnytta i hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Regeringen bör återkomma med ett förslag på långsiktig finansiering av forskning och innovation om vätgas och dess användning i olika samhällssektorer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Troligtvis kommer vissa vätgassatsningar att behöva olika former av statligt stöd eller statliga investeringar, t.ex. via kreditgarantier. Regeringen bör återkomma med förslag på hur staten kan ge stöd till eller finansiera vätgasinvesteringar i hela landet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Eftersom vätgas kan framställas med hjälp av både fossil och förnybar energi är det viktigt att rikta statliga stöd och EU-stöd på vätgas som framställs med förnybar energi.

Detta är särskilt viktigt vid EU-stöd då många EU-länder fortfarande har en stor andel el av fossilt ursprung i sin energimix.

Regeringen bör verka för att vätgasproduktionen inom EU ska vara förnybar och att EU-stöd endast ska gå till förnybar produktion. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.2 Energilagring i vätgas

Energilagring är av avgörande betydelse för hur förnybar energi ska kunna användas till fullo. I dag kan vattenkraften justeras mot efterfrågan för energi, men sol- och vindkraft är mer beroende av naturen och samlar energi när naturresurserna ger. Detta innebär att behovet av att kunna lagra energin från t.ex. vindkraft till de dagar då mindre energi produceras men efterfrågan är högre kommer att vara avgörande. Det råder inte brist på förnybar energi, utan det handlar snarare om att kunna reglera energins utflöde. Ledningarna måste klara av att leverera när det behövs och möjligheten att lagra energi måste öka.

Energilagring kan göras på olika sätt. En väg är batterier, en annan är att göra t.ex. vätgas av elöverskottet för att utvinna energi ur vid ett senare tillfälle. Sverige ligger tämligen bra till ur energilagringssynpunkt då vattenkraften är en så betydande del av elproduktionen. Problemet är de flaskhalsar mellan norra och södra Sverige som tidigare redogjorts för. Än har inget av dessa system för energilagring visat sig helt effektivt och mer forskning behövs på området. Då vätgas är en väg som visat sig effektiv för energilagring vill Vänsterpartiet att Vattenfall får i uppdrag att utveckla energilagring i vätgas i samband med sina investeringar i förnybar energi, i synnerhet vid utbyggnad av vindkraft.

Regeringen bör ge Vattenfall i uppdrag att utveckla energilagring i vätgas i samband med investeringar i förnybar energi. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

6.3 Kritiska mineraler

Såväl energilagringen som byggandet av förnybar energiproduktion, såsom solceller och vindkraft, är beroende av olika mineraler. I och med detta ser man hur behovet av vissa metaller och mineraler ökar avsevärt. För att kunna tillverka s.k. permanenta magneter, som används framför allt till vindkraftverk och elektriska fordon, behövs neodym (Nd) och praseodym (Pr). Båda är exempel på sällsynta jordartsmetaller. Man

ser också hur behovet av kobolt och litium ökar snabbt. Målet är att dessa mineraler i framtiden i hög utsträckning ska kunna komma ur ett cirkulärt system där de framför allt återvinns. Dock är vi inte där och därför behöver det ses över hur brytningen av dessa kan ske på ett hållbart sätt och med bra villkor för de som arbetar med brytningen. Sveriges geologiska undersökning (SGU) har diskuterat hur en ökad brytning i Europa skulle kunna komma till stånd, men det behöver också ses över vilka av dessa kritiska mineraler som kan brytas i Sverige och hur.

7 Vattenkraft

Vattenkraften är vår största förnybara energikälla och mycket viktig för svensk elproduktion. Den kan fungera som reservkraft för andra mindre reglerbara elproduktionslag som sol och vind. Dock kan den också ha stor påverkan på ekologiska system och behöver därför också bli bättre. Ett normalt år produceras nästan 70 TWh i svenska vattenkraftverk, vilket motsvarar ca 45 procent av den totala elproduktionen. Det finns ca 2 000 vattenkraftverk i Sverige, men de flesta är små med effekter på bara några tiotal eller hundratal kW. Drygt 200 verk är större och av dem har ungefär 50 stycken en effekt på över 100 MW. Den största delen av energin produceras i norra Sverige eftersom det där finns större vattendrag och älvar med högre fallhöjder och bättre förutsättningar.

Vi behöver vattenkraften om vi ska kunna begränsa koldioxidutsläppen inom svensk energiproduktion. Vattenkraften står för en stor del av den förnybara elproduktionen, och den utgör även en resurs för att reglera variationerna över dygn och år i produktionen av sol- och vindenergi. El kan i dagsläget inte lagras i någon större utsträckning. Det kan däremot vatten, vilket ger Sverige goda förutsättningar för en jämn elproduktion året om. Genom att lagra vatten i stora magasin som fylls på av snösmältning och regn under året kan man under vintern, när efterfrågan på energi är som störst, successivt släppa iväg den mängd vatten som efterfrågas. Vattenkraften spelar därmed en stor roll för effektbalansen. I takt med att sol- och vindenergens andel av elproduktionen ökar blir också behovet av att använda vattenkraften som reglerkraft större.

Att klimatet förändras och att artrikedomen minskar är två olika miljöproblem. Vattenkraften är en del av lösningen på det ena problemet, men samtidigt en bidragande orsak till det andra. Vi har därför under lång tid föreslagit att krav bör ställas på att

kraftverksbolagen vidtar åtgärder för att stärka den biologiska mångfalden i de reglerade vattendragen och vi ser positivt på att vattenverksamhet prövas enligt miljöbalken.

Vänsterpartiet välkomnade att det 2020 antogs en nationell plan för omprövning av vattenkraftens miljövillkor, (även om vi velat ha högre miljöambitioner, se vår motion 2017/18:243) då många vattenkraftverk har mycket gamla miljövillkor och stor påverkan på fiskarter och övrig biologisk mångfald. Nuvarande regering valde dock under inledningen av mandatperioden att pausa omprövningen av vattenkraften. Man har nu sedan 1 juli 2025 återupptagit omprövningen; men samtidigt beslutat om sänkt ambition i miljöanpassningen. Vänsterpartiet anser att detta försvagar möjligheterna att anpassa vattenkraften till våra ekosystem i enlighet med riksdagens antagna miljömål och EU:s ramdirektiv för vatten och biologisk mångfald. Läs mer om våra förslag på området i motionen Biologisk mångfald (mot. 2025/26:V580).

7.1 Ersättning till berörda kommuner och regioner

Vattenkraften genererar enorma summor. Trots det kommer en mycket liten del kommunerna och regionerna till del. Norge har valt en annan modell där kommunerna får en betydligt högre summa för den exploatering vattenkraften innebär. Regeringen har i och med den energipolitiska överenskommelsen i stället valt att sänka fastighetsskatten på vattenkraft till 0,5 procent, och man har ingen annan lösning på att återföra pengar till kommunerna mer än genom närområdesersättningen, även kallad bygdepengen. Vänsterpartiet menar att det finns fler och bättre sätt än att enbart sänka skatten. Vi vill att en större del av kraftbolagens vinster ska återföras till de kommuner där vattenkraften finns. Att se till att mer av naturresursernas värden stannar kvar där de utvinns är mycket värdefullt för de som bor i bygden.

Regeringen bör återkomma med ett förslag på hur en större del av vattenkraftens vinster ska komma de berörda kommunerna till del. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8 Solenergi

Solenergi står för en aldrig sinande energikälla och dess effektivitet har under kort tid ökat markant. Sverige har tämligen bra förutsättningar för solenergi då solcellerna mår bra av ett lite kyligare klimat och soltimmarna är jämförbara med Tyskland. I dag står solet för bara en knapp procent av Sveriges elproduktion (drygt 1 TWh), men dess

potential är betydligt större i takt med sjunkande priser. I Danmark står solelen för tre procent och i Tyskland för 10 procent. Naturskyddsföreningen menar att det inte är omöjligt att solenergi kan stå för ca 10 procent av Sveriges totala energiförbrukning till 2030, och det blir därför också en viktig del på vägen mot ett förnybart energisystem.

Vänsterpartiet ser stora möjligheter till en kraftfull utbyggnad av solel i Sverige. Vi vill dock poängtera att det krävs en politisk vilja och handlingskraft för att öka produktionen av solenergi. Det är ingenting som kan lämnas åt marknaden att sköta. Vi tror att den största potentialen finns i att bygga på redan befintliga byggnader, exempelvis tak till offentliga byggnader, industrilokaler, lager och förstås privatbostäder. En ökad byggnadsintegrering av solceller kan också bidra till att minska materialåtgången, vilket är positivt både ur ett kostnadsperspektiv och av klimatskäl. Det är naturligtvis varken möjligt eller kanske ens önskvärt att täcka all byggnadsyta med solceller, men förutsättningarna för att öka mängden svensk solel är betydligt större än vad som i dag nyttjas.

Solenergi har den fördelen att det kan gå fort att skapa en större produktion. Tidigare fanns det ett investeringsstöd för privatpersoner som vill montera solceller och solpaneler och därav bli mikroproducenter av solenergi. Nuvarande regeringen ersatte investeringsstödet med en skattereduktion för installation av solceller. Sedan dess har regeringen även sänkt subventionsgraden för nämnda skattereduktion. Vänsterpartiet är kritiskt till sänkningen och hade hellre sett att investeringsstödet behållits.

8.1 Skapa nationella planeringsmål

I Sverige finns inte något klart planeringsmål för solceller och Energimyndigheten har heller inte fått något särskilt uppdrag att ta fram ett sådant i sin strategi. Om det inte finns något uppsatt mål försvåras ambitionshöjningar. Vänsterpartiet vill se en kraftfull utbyggnad av solenergin även i Sverige. Vi vill ha mer ren energi och nya gröna jobb. För detta krävs i det korta perspektivet öronmärkta stöd och på längre sikt långsiktiga styrmedel. Med planeringsmål får branschen och hushållen en tydlig signal om att solenergi är värt att satsa på.

Regeringen bör inrätta nationella planeringsmål för solel och solvärme. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

8.2 Energigemenskaper

En energigemenskap innebär att man kopplar samman närliggande byggnader i ett mindre system där man kan producera, dela, återvinna och lagra energi. Man delar el med varandra, kort uttryckt. Energigemenskaper ger stora möjligheter till energieffektivisering och kan minska användandet av fossila energislag och dessutom minska elräkningen för de inblandade. De vinster som energigemenskaper kan skapa överskrider med råge den kostnad som staten får i form av minskade elskatter.

I februari 2024 gav regeringen Energimyndigheten i uppdrag att utreda förutsättningarna för att bilda och bedriva verksamhet ”i gemenskaper för förnybar energi och medborgarenergigemenskaper”. Detta som ett led och en del av Sveriges övergång till ett hållbart och robust energisystem. Myndigheten presenterade sin rapport Energigemenskaper – Förutsättningar och förslag på främjandeinsats i september 2024. I rapporten konstateras bl.a. att regelverken är otydliga och svårtolkade, att de stöd som redan finns idag som kopplar till förnybar el inte är utformade för samägd energiproduktion samt att det behövs stöd- och informationssatsning för energigemenskaper då intresset är stort för energigemenskaper.

Regeringen bör återkomma med förslag för att underlätta att bilda och bedriva energigemenskaper. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

9 Kraftnät

Det svenska elnätet är uppbyggt av tre olika nivåer: lokala elnät, regionala elnät och stamnät. De flesta elanvändare är anslutna till ett lokalt elnät, som i sin tur är anslutet till ett regionalt elnät. De regionala elnäten är i sin tur anslutna till stamnätet. Stamnätet ägs av staten och förvaltas av Svenska kraftnät.

Regionnäten och lokalnäten förvaltas i stället via s.k. koncession, dvs. att staten gett en aktör möjlighet att driva, underhålla och förvalta nätet. Regionnäten ägs till största delen av tre bolag: Eon, Vattenfall och Ellevio. Det finns ungefär 160 lokala elnätsföretag i Sverige, men hur stora områden de hanterar varierar stort. En del mindre företag förvaltar bara några kilometer ledning, medan andra äger tusentals mil.

9.1 Gemensamt ägande för gemensam nytta

Elproduktionen behöver ses som en del av samhällets infrastruktur, som vi gemensamt bygger upp utifrån samhällseliga mål. För Vänsterpartiet är det väsentligt att elnätet är ägt av samhället genom exempelvis stat eller kommun.

Den tekniska energiomställningen av energisystemet, med exempelvis småskalig energiproduktion, förändrar ägande- och produktionsstrukturerna så att framtidens energikonsumenter samtidigt är framtidens energiproducenter. Därför behöver nätet som länkar dem samman ägas av det offentliga och inte begränsas av privata ägarintressen. Den avreglering som gjorts har inte lett till vare sig lägre priser eller större trygghet för konsumenterna, tvärtom. Det är tydligt att elmarknaden behöver göras om i grunden.

Staten äger idag transmissionsnätet och det offentliga (stat och kommun) äger även en inte obetydlig del av distributionsnätet. Vi anser att hela nätet på sikt bör vara helt samhällsägt. Till dess bör det säkerställas att andelen nät som ägs av oss gemensamt i alla fall inte minskar. Det innebär att nyinvesteringar och utbyggnad av nät i stor grad bör göras av det offentliga. Genom att kontrollera näten är det även möjligt att hålla elnätsavgifterna på en lägre nivå, vilket försvårar för de privatägda att ta ockerpriser. En samhällsviktig funktion som eldistribution ska inte vara föremål för spekulationsekonomi.

9.2 Öka överföringskapaciteten mellan norra och södra Sverige

Utbyggnaden av stamnätet för el i Sverige är kraftigt eftersatt och stora delar av det existerande nätet behöver förnyas. I dag finns ett stort problem med flaskhalsar i överföringen av elen till konsumenterna genom elnäten. En bristande överföringskapacitet mellan prisområde 2 och 3 innebär att vi varken fullt ut kan nyttja energin från våra älvar eller den lagringskapacitet som vattenkraften bär på. Det innebär att överskottet från de norra delarna av landet inte kan komma de södra delarna till nytta i tillräcklig omfattning. Detta leder till att prisskillnaderna i landet, som redan är höga p.g.a. den privatiserade elnätsmarknaden, blir ännu större. I dag kan en villaägare åtnjuta 10 000 kronor lägre kostnad per år jämfört med de som har de högsta avgifterna.

I takt med att nya vindkraftverk ansluts till nätet förvärras dagens problem. Särskilt bekymmersamt är att dagens elnät inte räcker till för att utbyggnaden av vindkraftsel i norra Sverige ska komma hela landet till del. Ofta är det lättare att få tillstånd för utbyggnad av vindkraftverk i de norra delarna av landet. För att öka elproduktionen i

södra Sverige är både en förändring av det kommunala vetot och utbyggnaden av havsbaserad vindkraft med vätagaslagring i nära anslutning, väsentliga. Det är dock av största vikt att nätkapaciteten byggs ut så att elen kan överföras till södra Sverige, där elproduktionen är lägre än elförbrukningen.

Vänsterpartiet vill genomföra historiska satsningar på investeringar i överföringskapacitet, främst mellan norra och södra Sverige. Vänsterpartiet föreslår en satsning på 50 miljarder kronor under en tioårsperiod på stamnäten för att undvika att hushåll och företag får bära kostnaden via höjda avgifter. Den bristande elnätskapaciteten gör att det råder effektbrist på flera håll i landet. Därför behöver överföringskapaciteten snabbt byggas ut. Det görs bäst i offentlig regi. Vi är kritiska till den marknadsstyrda prissättningen av elen som gör att priset är väldigt oförutsägbart. Sedan avregleringen av elmarknaden och elnätet på 1990-talet har priserna stigit kraftigt och skillnaderna är stora mellan olika delar av landet. Våra budgetsatsningar på dessa områden presenteras nedan samt samlat i vår motion för utgiftsområde 21 Energi (mot. 2025/26:V367).

Regeringen bör uppdraga åt Svenska kraftnät att prioritera de planerade förstärkningarna av stamnätet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Vidare måste tillståndsprocessen för stamnätskoncessioner snabbas på. I dag tar tillståndsprocessen för stamnätet orimligt lång tid. Flaskhalsarna i elnätet och den långsamma tillståndsgivningen är två av de stora problemen med svenska elnät i dag. Det behövs gemensamma riktlinjer för länsstyrelserna för deras insatser i tillståndsprocessen för stamnät och det behövs ett tydligt uttalat mål om att tillståndsprocesserna måste gå snabbare.

10 Energieffektivisering

Uttrycket ”Den renaste energin är den som inte används” är väldigt talande. Behovet av el och en hållbar energiproduktion kommer alltid att finnas. Däremot är det både möjligt och nödvändigt att ställa om till en mer effektiv energianvändning. Genom ny teknik och energibesparing kan Sverige göra betydande energieffektiviseringar. Hur omfattande utbyggnaden av förnybara energikällor behöver vara är avhängigt hur stora energibesparingar och energieffektiviseringar som kan ske i samhället. Omställningen av fossila bränslen till förnybar energi och övergången till att i möjligaste mån

elektrifiera industrin och transportsektorn kommer att öka elbehovet. Även om vi i dag har ett elöverskott i Sverige är det viktigt att energieffektiviseringen sker i en så pass hög takt att vi klarar ett ökat behov av el i nya sektorer.

Riksdagen beslutade 2018 att Sverige år 2030 ska ha 50 procent effektivare energianvändning än år 2005. Vänsterpartiet är positivt till målet, men understryker att det måste till verkningsfulla åtgärder för att det inte bara ska bli tomma ord.

Vänsterpartiet menar att det nu behövs handling i frågan. Våra budgetsatsningar för energieffektivisering av bostäder finns närmare beskrivna i vår motion för utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik (mot. 2025/26:V543).

Regeringen bör återkomma med en nationell plan för energibesparing och energieffektivisering. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Tony Haddou (V)

Andreas Lennkvist Manriquez (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Isabell Mixter (V)

Birger Lahti (V)